

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин
імені Б. Д. Гаврилишина

Кафедра політології та філософії

ДИПЛОМНА РОБОТА

бакалавра

на тему

**«САНКЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ: ІСТОРІЯ ТА
СУЧАСНІСТЬ»**

Виконавець:

студентка 4 курсу групи ПОЛ-41

напрямку підготовки 052

Плескун Х. І.

Науковий керівник:

кандидат політичних наук, доцент

Томахів В. Я.

Тернопіль – 2023 рік

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ САНКЦІЙ, ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ	6
1.1. Етимологія та наукове поняття слів «санкція», «ембарго»	6
1.2. Історія використання санкцій у різних епохах	10
1.3. Види, типи та причини санкцій	16
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1	21
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ САНКЦІЙ ТА ЇХНЯ ПРАКТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ НА ПОЛІТИЧНІЙ АРЕНІ	22
2.1. Огляд сучасних санкційних режимів та їхні наслідки	22
2.2. Роль санкцій у відносинах міжнародної політики.....	35
2.3. Ефективність санкцій як інструменту політичного переконання.....	36
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2	39
РОЗДІЛ 3. САНКЦІЇ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ (2014 – 2023 РР.)	42
3.1. Місце санкцій у відносинах України з Росією.....	42
3.2. Міжнародні санкції проти Росії, їх політичний вплив та ефективність	44
3.3. Значення політичних санкцій у війні Росії проти України.....	48
ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3	50
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	54

ВСТУП

Актуальність дослідження санкцій як механізму політичного впливу є надзвичайно важливим, зокрема в рамках сучасного глобального геополітичного середовища. Санкції використовуються як механізм міжнародної політики, який передбачає введення заборони на участь у торгівлі, інвестиційній діяльності та різноманітних інших формах економічних операцій із визначеною нацією чи окремими особами в ній. У наш час економічні санкції набули більшого значення як інструмент досягнення зовнішньополітичних цілей. Використання примусу служить механізмом спонукання національної держави або конкретних політичних діячів змінити свою поведінку щодо інших націй або виправити певні проблеми, такі як порушення прав людини або випадки збройного конфлікту.

Важливість цього дослідження випливає з визнання потенціалу санкцій справляти значний вплив як на економіку, так і на суспільство держави, а також їх потенційного впливу на динаміку, що регулює міжнародні відносини. Вивчення цього конкретного явища має потенціал для покращення розуміння тонкощів, що лежать в основі санкцій, їхньої ефективності, а також потенційних наслідків використання цього інструменту зовнішньої політики. Необхідно уважно вивчити історичне застосування санкцій, щоб зрозуміти еволюцію цього інструменту та його різноманітні результати в різних сценаріях. Важливість дослідження цього питання полягає в тому факті, що санкції здатні справляти помітні наслідки не лише для економіки та суспільства цільової країни, а й для сфери глобальних справ. Це дослідження сприятиме кращому розумінню механіки, що лежить в основі санкцій, їхньої ефективності та потенційних наслідків їх впровадження як інструменту зовнішньої політики. Вивчення санкцій як механізму політичного переконання має важливе значення для розуміння

сучасних глобальних справ, дипломатичного дискурсу та зовнішньополітичних рішень.

Основним завданням є відображення санкцій як інструменту політичного впливу на міжнародній політичній арені, особливості їх впровадження, досвід введення санкцій країнами Європи та всього світу, включаючи Україну в контексті російсько-української війни.

Метою дослідження є дослідити фундаментальну природу санкцій як механізму здійснення політичного впливу та проаналізувати їх вплив на політику, а також дослідити історичне використання санкцій та їхню еволюцію в сучасний час, приділяючи особливу увагу російсько-українській війні та світовій конкуренції за владу. Крім того, основною метою цього дослідження є вивчення потенційних наслідків і альтернативних методів політичного впливу, які можна застосувати як альтернативу санкціям.

Предметом дослідження є використання санкцій проти країн або окремих осіб як інструменту полегшення політичного маневрування. Це дослідження спрямоване на вивчення історичного розвитку санкцій та їхньої ефективності для досягнення політичних цілей у сучасний час, а також впливу санкцій на світову політичну ситуацію. Сфера дослідження охоплює аналіз законних і моральних наслідків застосування штрафних санкцій, а також дослідження можливих результатів їх застосування.

Об'єкт дослідження включає в себе сторони, залучені до впровадження санкцій, включаючи країни, глобальні організації та окремих осіб, а також тих, на кого накладено санкції, наприклад, країни, організації чи окремі особи. У сферу діяльності цього дослідження входить вивчення наслідків санкцій для різних аспектів суспільства, включаючи економічні, політичні та соціальні структури даних держав.

Щоб досягти поставленої мети визначені наступні **завдання**:

1. Проаналізувати історичну еволюцію санкцій як інструменту політичного впливу, включаючи їх походження, розвиток та основні події, які сформували їх використання з часом.

2. Вивчити ефективність санкцій у досягненні політичних цілей, включаючи їхній вплив на цільові держави, залучених суб'єктів та ширший глобальний політичний ландшафт.
3. Дослідити правові та етичні наслідки застосування санкцій, у тому числі їх відповідність нормам міжнародного права та прав людини.
4. Оцінити вплив санкцій на економіку, політику та соціальні структури країн-мішеней, а також їхній потенціал створити непередбачені наслідки.
5. Дослідити альтернативні методи політичного впливу, які можна використовувати замість санкцій, включаючи дипломатичне залучення, економічні стимули та військову силу.
6. Розглянути подальші перспективи санкцій як інструменту політичного впливу, у тому числі їхню ймовірну ефективність та потенціал для подальшого розвитку.
7. Визначити основні виклики та обмеження використання санкцій як інструменту політичного впливу та запропонувати рекомендації для політиків та інших зацікавлених сторін, залучених до їх впровадження.

Теоретико-методологічна основа дослідження підкріплюється як теоретичними, так і методологічними основами, що включають аналітичні та синтетичні методи, а також індуктивне та дедуктивне міркування. Дослідження також використовує у своєму дослідженні узагальнення та порівняння. Крім того, наукова робота дотримується ряду підходів, включаючи історичний, системний, структурний і функціональний.

Дипломна робота складається із вступу, трьох розділів з висновками до кожного із них, загальних висновків та списку використаних джерел.

Список використаних джерел включає 55 найменувань. Дипломна робота викладена на 60 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ САНКЦІЙ, ЇХ ВИКОРИСТАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТУ ПОЛІТИЧНОГО ВПЛИВУ

1.1. Етимологія та наукове поняття слів «санкція», «ембарго»

Як зазначають відомі словники, перша згадка про таке слово, як «санкція» була приблизно у 1500 роках (якщо заглибитись ще більше, то це був приблизно період між 1555 та 1565 роками). Це слово пішло від латинського «*sancīre*» значення якого, судячи по різних джерелах і перекладах означає або так званий «указ», «видання декрету». В інших ресурсах слово «санкція» напряду має ознаку «встановлення/призначення законом». Вважається, що це є одним із основних перекладів. Нерідко у словниках латинської мови ще й вказано те, що слово «*sancīre*» також має і інше значення, яке відрізняється від зазначеного вище. На думку лінгвістів воно описує словосполучення «робити святим» і є коренем багатьох синонімів англomовних слів, таких як «*sanctify*» (яке перекладається як «освячувати») та «*sanctuary*» (що означає «святити»). Додатковою етимологією вважається те, що це слово пішло не тільки з латинської мови, але й з середньо французької [35].

Беручи до уваги насамперед наукове поняття санкцій, то воно набуло поширеного вживання саме у юридичному просторі. Саме там поняттям «санкції» делегують у законах, а точніше у положеннях, які встановлюють певне покарання за недотримання або навпаки, певну винагороду за дотримання зазначених дій. Також його вживання можна побачити у міжнародному праві, яке насамперед стосується дій однієї або багатьох держав по відношенню до іншої. Вони розраховані на те, щоб заставити державу, на яку йде міжнародний тиск виконувати міжнародні або ж якісь певні юридичні, політичні, військові, економічні зобов'язання. При

дослідженні цього поняття мною також було виявлено, що воно виконує функцію певного синоніму та антоніму, тобто своїм існуванням може одночасно мати два значення, які протилежні один одному. Наприклад, в законі чи його положенні воно може мати ознаку штрафу/покарання або винагороди; затвердження або дозвіл, ратифікація чи підтвердження. Тому, за міжнародним визначенням таке слово як «санкція» або «санкції» у множині прийнято називати авто-антонімами або контронімами. Суміжними словами до цього слова при його визначенні є поняття «закон», «договір», «контракт», «положення» [31; 15; 3].

Ще одним дотичним поняттям до санкцій є соціальний контроль, який насамперед і є тим самим механізмом, який до себе залучають санкції. Соціальний контроль – поняття з галузі соціальних наук. Соціальний контроль визначається використанням певних правил і стандартів, а також формалізованих механізмів у суспільстві, які зобов'язують індивідів дотримуватися загальноприйнятих стандартів. Модель дисципліни є попередником моделі контролю.

Другим поняттям слід розглянути таке слово як «ембарго». Цей термін дуже часто вживається із словосполученням «економічні санкції», а отже, воно є важливим при дослідженні теми санкцій. Причина у тому, що ембарго є так званим синонімом до слів «перешкода», «заборона», «стриманість». Як і «санкція», термін «ембарго» був вжитий теж між 16-17 століттям, а саме на периферії 1595-1605 роках. Читаючи це слово можемо зрозуміти, що воно походить з іспанської мови, а саме від слова «embargar», що в перекладі означає «бентежити», «перешкоджати» [9].

Ембарго це так зване обмеження, іноді – розпорядження уряду або заборона з боку держави, яке насамперед накладено на торгівлю. Дуже часто ця заборона накладається на торгівлю певної країни, роблячи це певним штрафом для неї, щоб мати можливість до спонукання дотримуваних юридичних обов'язків/зобов'язань чи якихось вимог. Наприклад, це може також стосуватися на заборону суднам заходити у порти (торгівельним і не

тільки). З початку нападу Росії такі країни як США та Болгарія закрили свої порти для суден, які так чи інакше пов'язані з Росією. Така заборона вже є не тільки накладом ембарго, але й санкцією у міжнародному судноплавному просторі. Україна теж закрила доступ російським суднам, уклавши відповідний закон. Це також є своєрідним видом санкції для Російської Федерації, хоча беручи до уваги, що цей закон набув чинності з 1 січня 2022 року за фактично два місяці до вторгнення, судна ворожої країни продовжують знаходитись у водних шляхах Чорного та Азовського морів та використовувати свої судна як пуски ракетних установок, щоб завдати значних ударів по території України [52; 48; 23].

Отже, коли дослідили про етимологію, можемо з впевненістю сказати, що ембарго – це часткова або повна заборона на торгівлю або обмін з певною країною. Іноді так званий обмін ще називають комерцією (торгово-посередницька діяльність; сприяння тому, щоб відбувався процес продажу послуг або товарів). Це поняття найчастіше використовується у економічній науці та суміжних з нею.

Є декілька видів ембарго, але з них два найосновніші і найчастіше застосовані, окрім економічних – це так зване «збройове» та «новинне» ембарго.

Перше – збройове. Має на меті заборону на постачання зброї, а отже, обмежує та санкціонує отримання певними державами зброї або технологій, які мають на меті подвійне використання. **Основними цілями** або ознаками цього **ембарго** є:

- збереження нейтралітету у збройному конфлікті, який триває певний час;
- протест проти дій певних воєнних або політичних ватажків;
- використання заборони зброї, як мирного механізму, який має на меті врегулювання збройного конфлікту;

- обмежити можливості певного генерала/військового ватажка/тощо проти застосування насилля на іншу державу/націю/тощо;
- заборона постачання зброї, як механізм та спосіб послабити військовий потенціал противника/ворога, щоб не мати на меті сценарій зовнішнього втручання (НАТО, ООН).

Історичними прикладами застосування такого ембарго є Аргентина, Іран, Індонезія, Китайська Народна Республіка, США, Південна Африка. Найвідомішою країною з приводу таких санкцій можна виділити саме Іран, тому що заняття цього ембарго є чи не самим скандальним на світовій арені. Причина коїться в тому, що США ввело ці економічні санкції проти Ірану ще у 1979 році після революції, і хоча потім санкції були посилені Радою Безпеки ООН у 2007 році, їх все одно прийшлося зняти через вплив терміну ембарго у 2016 році. У 2020 році знову було піднято це питання, незважаючи на заперечення США, які намагались цьому перешкодити. Та все одно його зняли через ядерну угоду Ірану. Тут варто також додати, що у США є так званий «Закон про контроль над експортом зброї» 1976 року, який надає діючому президенту контролювати експорт та імпорт будь-якої зброї, оборонних виробів. На мою думку, це також було вагомою причиною їх обурення щодо Ірану (не беручи до уваги історичні та політичні причини) [11; 27; 17].

Таким чином, ембарго на постачання зброї керуються ООН, ЄС, ОБСЄ або певними загальними торговими ембарго, які ще називають економічними санкціями (або фінансовими). Нерідко це ембарго включає в себе заборону на подорожі для певних осіб. Певні урядові сили або миротворці на міжнародному рівні можуть звільнитися від ембарго.

Новинне ембарго (ембарго на новини або пресу або як його ще по іншому називають «інформаційне ембарго») – вимога не публікувати інформацію або новини, надані джерелом, до певної дати або за певних умов. Вона часто використовується в анонсах продуктів компаній, медичних

журналах та політичних заявах урядовців. ЗМІ заздалегідь інформують про деталі, які тримаються в таємниці, щоб вони встигли повідомити про них до дати оголошення [10].

Новині організації можуть порушувати ембарго, а саме – повідомляти інформацію до закінчення терміну дії, яке було укладене певним чином з джерелом. Це може статися випадково (через якісь непорозуміння в редакції) чи навмисно (аби випередити конкурентів). Порушення ембарго зазвичай розглядається серйозним порушення довіри, тому джерело може заборонити новинній організації отримувати подальшу інформацію протягом тривалого періоду часу або назавжди (найчастіше такі дії підкріплені так званим «чорним списком», до яких входять редакції, новинні видання тощо.

Блокування новин – один із кількох способів, за допомогою яких джерела можуть впливати на те, як ЗМІ представляють надану ними інформацію. Інші методи включають надання «довідкової інформації» або «інформації без зазначення авторства», обмеження або дозвіл так званого «доступу», а також пряме державне або ринкове втручання в діяльність журналістів і медіакомпаній. Журналісти, реагуючи на такі спроби вплинути на висвітлення новин, підпадають під питання журналістської етики [33].

1.2. Історія використання санкцій у різних епохах

Якщо саме таке слово як «санкції» було згадано лише на периферії 16-17 століття, то це не означає, що раніше їх зовсім не існувало. Навпаки, санкції були і найчастіше вони стосувались саме на торгівлю, а отже, якщо їх перефразувати вже на сучасний вимір, то вони мали назву економічних санкцій. Вже надалі поняття санкцій почало частіше згадуватись у 19-20 століттях.

Беручи до уваги раннє застосування санкцій, то перша згадка про них була у 432 році до нашої ери. Це було перше зареєстроване застосування обмежень, яке стосувалося торговців з Мегари. Тоді Афінівська імперія, тобто

Стародавня Греція заборонила купцям звідти відвідувати свої ринки та порти. Тим самим Афіни задушили економіку області Мегари, яка на той час для них була конкуруючим містом-державою. Згодом, за даними різних джерел є інформація про те, що громадяни Мегарії страждали від голоду. Тому це є однієї з причин, що дані санкції привели до початку Другої Пелопоннеської війни [1].

Прагматичне покарання (санкція) – це урочистий указ суверена щодо справи першочергової важливості та дії основного закону. У пізнішій історії Священної Римської імперії це більш конкретно стосується указу, виданого імператором.

Прикладами **прагматичних санкцій** у історії можна вважати:

- указ Юстиніана I, видане в серпні 554 року про реорганізацію Італії після Готської війни;
- указ Буржа, виданий 7 липня 1438 року французьким королем Карлом VII, який обмежував папську владу над Церквою у Франції;
- указ Неаполя, прийнятий 6 жовтня 1759 року королем Іспанії Карлом III, який передбачав успадкування престолів Неаполя, Сицилії та Іспанії та забороняв об'єднувати Іспанію та двох Сицилій;
- указ Іспанії 1776 року, прийнятий 23 березня 1776 року, який обмежив можливості шлюбу для членів королівської родини та ряд інших указів [8].

Санкції в деяких історичних джерелах вказуються, як альтернатива війні. Поширюватись санкції почали з 19 століття, саме як економічні санкції. Протягом цього століття санкції були так званим типом блокади. Вони передбачали так звану форму блокади, коли країна або коаліція використовувала військову силу, щоб блокувати порти інших країн, з якими вона не перебувала у стані війни. Більшість морських блокад відбувались насамперед у воєнний час. Однак були і мирні блокади, тобто блокади між

державами на мирних умовах. Іноді їх використовувалися для того, щоб змусити держави сплатити борги або врегулювати інші суперечки [21].

Ліга Націй, а пізніше Організація Об'єднаних Націй зіграли ключову роль у запровадженні санкцій на початку 20-го століття. Вони ліниво вводили такі заходи щодо країн, прагнучи тиснути на них для досягнення певних зовнішньополітичних цілей. Санкції до країн(и) — це тип обмежувальних заходів, які одна країна чи організація вводить до іншої країни чи організації з метою обмеження торгівлі та ділових або міжнародних відносин у цій країні. Куба, Іран, Лівія, Північна Корея, Сирія та В'єтнам підпадають під санкції щодо окремих країн.

Після Першої світової війни заклики до пацифізму знову стали популярними. Президент США Вудро Вільсон сказав про санкції те, що з таким економічним, мирним, тихим і смертоносним засобом насильство більше не буде потрібне. Деякі кажуть, що людські та економічні витрати військового примусу є непомірними. Хоча Сполучені Штати не приєдналися до подальших дій, Вільсон все одно допоміг заснувати Лігу Націй, попередницю ООН.

Початковий поштовх до створення системи економічних санкцій надійшов від британського делегата лорда Роберта Сесіля та його французького колеги Леона Буржуа на Паризькій мирній конференції 1919 року. Ці чоловіки навряд чи є партнерами. Сесіл був юристом-аристократом і повстанцем, членом Консервативної партії; блискучим вільним торговцем, який став першим міністром блокади Британії під час війни. Буржуа, син республіканського годинникаря, став канцлером Радикальної партії в 1890-х роках і виступав за політичну теорію взаємодопомоги, відому як «солідаризм». Але, незважаючи на це різне походження, Сесіль і Буржуа погодилися, що Конфедерація може і повинна бути озброєна потужним інструментом примусу.

Вони передбачали використання методів економічного тиску на кшталт тих, що застосовувалися проти центральних держав, проти майбутніх

противників Версальського порядку. Ці непокірні держави називатимуться «агресорами» — новою юридичною категорією морального звинувачення — і Лігою загалом будуть економічно ізольовані. У результаті методи економічної війни були переорієнтовано та вдосконалено для використання поза офіційно оголошеним станом війни. Те, що робить міжвоєнні санкції справді новим інститутом, полягає не в тому, що вони можуть захистити країни від глобальної торгівлі та фінансів. Це включає той факт, що це обов'язкове виключення може мати місце і в мирний час [42].

Повноваження накладати санкції були прописані в контракті (як її ще називають по-іншому – угоді) Ліги Націй. Найменш успішні санкції відбулися в 1935 році, коли Ліга Націй об'єдналася з Британією проти Італії після вторгнення другої в Ефіопію. Санкції мали зворотний ефект, оскільки інші європейські країни не бажали дотримувались обмежень Ліги.

Ідея Ліги Націй нагадує перші дні багатосторонніх санкцій, коли кілька країн працювали разом, щоб накласти санкції на інших. З іншого боку, односторонні санкції – це санкції, які країна накладає на суб'єкта. Згодом, після Другої світової війни, у 1945 році була створена Організація Об'єднаних Націй, у статуті якої санкції були офіційно визнані інструментом зовнішньої політики.

Під час так званої «холодної війни» уряди вводили санкції набагато частіше, ніж у попередні десятиліття. Як одна з двох великих держав – Сполучені Штати запровадили набагато більше санкцій, ніж будь-яка інша країна. Лише в 1990-х роках після Холодної Війни односторонні санкції замінили багатосторонні міжурядові коаліції. Хоча США продовжують накладати більшість санкцій, Західна Європа, особливо Велика Британія, почали відігравати більш активну роль у накладенні обмежень на інші країни.

Запровадження санкцій щодо конкретної країни може мати значний негативний вплив на економіку та добробут людей країни, яка є ціллю для так званих санкцій. Колишній Генеральний секретар ООН Кофі Аннан у звіті

ООН за 1997 рік, зазначив, що санкції, які спрямовані на конкретну країну, як правило, завдають шкоди приватним структурам, які піддаються найбільшому ризику, а це якраз приносить значний супутній збиток третім країнам.

Між 1990 і 2003 роками, до і після Першої війни в Перській затоці, Організація Об'єднаних Націй наклала найдраматичніші санкції на Ірак. З 1990-х років санкції часто були спрямовані проти політичних лідерів, наркокартелів і терористів, щоб пом'якшити гуманітарний вплив широкомасштабних санкцій проти Іраку [21].

На початку 21-го століття, після терористичних нападів 11 вересня 2001 року в Сполучених Штатах, широке занепокоєння щодо негативного впливу санкцій у конкретних країнах призвело до появи «цілеспрямованих» або «обачливих» санкцій.

Цільові санкції спрямовані на зменшення побічної шкоди для широкої громадськості та третіх країн і спрямовані на конкретних осіб або організації, відповідальних за злочинні дії. Цілеспрямовані санкції, які, як вважається, були натхненні справою Піночета та судом над боснійськими військовими злочинцями, стали результатом посилення акценту в міжнародному праві на особистій відповідальності тих, хто перебуває при владі, за неправомірну поведінку держави.

Такий розвиток подій міг підвищити ефективність санкцій як інструменту зовнішньої політики. Проте побоювання щодо впливу на права людини залишаються. Дійсно, Європейський суд з прав людини поставив під сумнів легітимність цільових санкцій Організації Об'єднаних Націй, і ці санкції були пов'язані з важливими процедурами, закріпленими в Європейській конвенції з прав людини (ЄКПЛ), такими як право на справедливий судовий розгляд (6 стаття даної конвенції) та право на ефективні засоби правового захисту (13 стаття конвенції) [1].

Під час 48-ї сесії Ради з прав людини 16 вересня 2021 року Верховний комісар ООН з прав людини – Мішель Бачелет закликала уряди переглянути

та серйозно розглянути можливість запровадження санкцій, щоб уникнути негативного впливу на права людини. Вона підкреслила жаклиий вплив економічних санкцій, спрямованих на окрему країну чи цілий сектор, на найбільш уразливих верств населення країни, які «не вчиняли злочинів і несуть відповідальність за правопорушення». Вона також зазначила, що відсутність спрощеного процесу забезпечення виконання національних санкцій дозволило тим, хто «хоче стати мішенню», отримати «неправомірну перевагу через режими санкційних прапорів», спекулювати «про спотворення та економічні стимули, які вони запровадили».

Вона також пояснила, що каральні обмеження щодо банків і фінансових установ призвели до надмірної відповідності вимогам, у деяких випадках створивши перешкоди для імпорту продуктів харчування та медичних товарів, основних засобів охорони здоров'я та «ризик подальших страждань, смерті та зараження в усьому світі». Також пані Бачелет додала, що «особи та організації, які підпадають під такі санкції, часто мають мало судових процедур, перш ніж піддатися таким режимам, і часто не мають ефективного засобу звернення до будь-якого механізму», щоб оскаржити відповідні зобов'язання чи покарання».

Економічні санкції – потужний зовнішньополітичний інструмент. Уряди, які прагнуть вплинути на поведінку держави в ситуаціях, коли дипломатії недостатньо, а військове втручання вважається надто ризикованим (або неприйнятним), занадто часто покладаються на санкції, а саме на економічні санкції для просування своїх політичних інтересів. Також ні для кого не секрет, що економічні санкції можуть мати і мали прямий та катастрофічний вплив на повсякденне життя та справи цивільного населення. Питання легітимності цільових санкцій і дотримання основних прав у поєднанні з тим фактом, що національні санкції продовжують застосовуватися, підкреслює, що багато хто продовжує відчувати негативний вплив санкцій на основні права людини й до сих пір [43].

Оскільки все більше й більше урядів прагнуть посилити та диверсифікувати типи економічних санкцій, які вони запроваджують, необхідні такі ж, якщо не більші зусилля, щоб забезпечити обмежувальні каральні режими, які одночасно забезпечать дотримання прав людини та сприятимуть підзвітності.

Значення запровадження економічних санкцій полягає в цій доленосній зміні значення війни та миру. Політика примусу, раніше можлива лише під час війни, яка ізолює людські спільноти від обміну з рештою світу, тепер можлива в більш широкому діапазоні ситуацій. Торгова та фінансова блокада, політика, яка розглядається як форма економічної війни, розглядається як превентивний захід проти війни. Таким чином, визначивши простір, у якому застосовувалися міжнародні економічні санкції протягом останнього століття, Ліга Націй справила набагато глибший вплив на сучасну історію, ніж прийнято вважати.

1.3. Види, типи та причини санкцій

Не дивлячись на вузьке визначення такого поняття, як «санкції», тим не менш, вони мають певні види або типи різновидів. Загалом, виділяють **три основних види санкцій**:

- 1) санкції у юридичному значенні;
- 2) економічні санкції, про які було зазначено у пунктах 1.1 та 1.2;
- 3) міжнародні санкції, про які вже згадувалось у пункті 1.2.

1) Санкції, як визначено статутом та законодавством — це покарання або інші примусові заходи, які використовуються для заохочення дотримання законів або правил і положень, визначених певних законом.

Кримінальні санкції, наприклад, можуть мати форму суворого покарання, такого як: тілесне покарання або смерть, ув'язнення або великі штрафи. У контексті цивільного права, санкція — це, як правило, штраф,

який накладається на сторону в судовому процесі або її адвоката за порушення правил процедури чи зловживання судовим процесом. Найсуворішим покаранням у цивільному позові є мимовільна, упереджена відмова позивача від причини його позову або відповіді відповідача. Це призводить до вирішення всієї претензії проти сторони, на яку поширюються санкції, без права регресу, якщо тільки не можна дозволити нову апеляцію чи судовий розгляд у справі про оборотну провину [7].

Контрастно, а іноді й дуже заплутано, слово «санкція» може вживатися в значенні «затверджувати» або «схвалювати», особливо у формальному значенні. «Закон санкціонує (тобто схвалює) таку поведінку» означає, що відповідна поведінка має чітке схвалення закону [49].

Санкціонування це так зване укладення юридичної угоди. Як вже було зазначено у пункті 1.1 про етимологію даного слова, маємо таку рацію, що юридична угода або угода про санкції таким чином накладає схвалення, правила, вказівки та санкції, які стосуються певного виду поведінки.

2) Економічні санкції — це часто комерційні та фінансові санкції, що вводяться країнами чи організаціями проти країн, груп чи окремих осіб. Економічні санкції — певним чином форма примусу, спрямована на те, щоб змусити сторону змінити свою поведінку шляхом порушення економічних обмінів. Санкції можуть бути примусовими (спроби змінити поведінку суб'єкта) або стримуючими (спроби перешкодити суб'єкту вчиняти певні дії) [13; 6].

Санкції можуть бути спрямовані на всю країну або більш вузько на окремих осіб чи групи. Таку форму покарання ще іноді називають «розумними санкціями». Основними формами економічних санкцій є торговельні бар'єри, так зване заморожування активів, заборона на поїздки, ембарго на постачання зброї та обмеження фінансових операцій, як вже було зазначено у пункті 1.1 [20].

Ефективність санкцій у досягненні цих цілей занадто багато обговорюється, тому що насамперед гуманітарний вплив

загальнонаціональних санкцій є предметом суперечок. У результаті, починаючи з середини 1990-х років, санкції Ради Безпеки ООН були, як правило, спрямовані проти окремих осіб і корпорацій, на відміну від національних санкцій останніх десятиліть попереднього століття.

Згідно з дослідженням Нойенкірха та Ноймаєра, економічні санкції Організації Об'єднаних Націй мають статистично значущий вплив на цільові країни, знижуючи зростання їх ВВП у середньому на 2,3% до 3,5% на рік і більше ніж на 5% на рік у глобальному випадку ембарго ООН. Його негативні наслідки, як зазначено, зазвичай тривають десять років. А односторонні санкції США, навпаки, мають набагато менший вплив на зростання ВВП, обмежене 0,5%-0,9% на рік із середньою тривалістю приблизно сім років.

Запровадження санкцій проти певної санаційної країни також певною мірою впливає на економіку країни, яка вводить санкції. Якщо імпорتنі обмеження будуть оприлюднені, то споживачі в цій країні, до якої було введено санкції, можуть мати обмежений вибір продуктів. Якщо експортні обмеження накладено або санкції перешкоджають підприємствам у країні, на яку поширюються санкції, торгувати з цільовою країною, ця країна може втратити ринки та інвестиційні можливості на користь цільової країни [28; 19].

Таким чином, отримуємо висновок, що економічні санкції можуть бути використані для досягнення внутрішніх і міжнародних цілей.

3) Міжнародні санкції майже нічим не відрізняються від вищезазначених, але варто вказати, що вони містять у собі політичні в першу чергу рішення. Економічне рішення в такому випадку містить вже другорядне значення. Вагомим є також дипломатичне зусилля країн(и) проти санкційної держави, яка представляє небезпеку на міжнародному рівні. Ці рішення дуже часто мають лише тимчасову часову рамку накладення та є чимось на кшталт перевиховання країни в певних моментах. На таку можливість мандат має Рада Безпеки ООН. Як вона зазначає, санкції мають

насамперед мирний засіб вирішення проблеми, але не є виключенням, що може застосовуватись військова сила. Та й навіть так, таке застосування сили Радою Безпеки ООН буде визнано як санкціоноване, якщо дипломатичне врегулювання конфлікту не отримає віддачі.

Тут варто додати також, що міжнародні санкції мають свої окремі види або типи, як їх можна назвати. Сюди **входять**:

- економічні санкції (які вже нам відомі);
- дипломатичні санкції, які мають на меті усунути або встановити рамки дипломатичних зв'язків (наприклад, мати за право скоротити посольство країни на своїй території, тощо);
- військові санкції (тобто втручання армії/війська);
- спортивні санкції, які не дозволяють певній нації/народу або вибраним командам бути присутніми, тобто брати участь у міжнародних змаганнях навіть під нейтральним прапором несанкційної країни;
- санкції проти навколишнього середовища.
- санкції проти фізичних осіб.

Щоб зазначити, які саме є причини санкцій, варто поділити їх на категорії. Вони використовуються у міжнародному просторі для того аби розрізнити політичні контексти через так звану глобальну призму укладених санкційних актів.

Перша категорія має на меті санкції, які регулюються вкупі з міжнародним правом. Наприклад, це санкції проти Іраку у 1990 році, коли країна вторглася у сусідній Кувейт. ООН тоді було вимушено накласти ембарго з метою запобігання збройного військового конфлікту, додаючи до попередніх заборон ще й повітряні і морські санкції. Таким чином, ООН прагнуло добитися того, щоб по нормам міжнародного права Ірак визнав те, що Кувейт має власний суверенітет.

Друга категорія вже частково була вказана. Це так звані санкції, які мають на меті стримувати загрозу миру в межах географічно визнаних кордонів. Цей тип санкцій відомий Ірану у 2010 році, коли були суперечки щодо розповсюдження ним ядерної зброї. Санкції мали на меті обмежити і стримати агресію даної країни, щоб вона не перейшла на сусідні регіони.

Третя категорія стосується країни вже тоді, коли Рада Безпеки ООН включає в себе певну дію до політики країни-члена ООН, або ж тієї, яка взагалі не є її членом. Тут прикладом є Родезія у 1965 році. Це маловідомий випадок, але якщо коротко, то вона проголосила свою незалежність, а Рада Безпеки ООН у відповідь засудила всю військову силу, економіку, нафту і її нафтопродукти. Це дало змогу накласти санкції на цілий народ самопроголошеної країни, але все ж таки тут не було чіткого і зрозумілого способу захисту і ухилення від, наприклад, економічних санкцій.

Ці три основні категорії розкривають основні причини, чому санкції взагалі застосовуються. Але тут є також і пояснення, чому вони не заходять набагато далі. Пояснюється це тим, що члени з правом голосу мають однакові права та причини, щоб вводити обмеження. По цим категоріям, до речі, багато країн і обирають методом голосування, щоб вирішити, чи запроваджують вони санкції, чи ні. Звісно, вони користуються і власними інтересами в першій або другій категорії, до прикладу, але все одно приходять до спільної думки, так чи інакше.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Історія санкцій показує, що в різні часи вони широко використовувалися як інструмент політичного впливу. Санкції використовувалися для досягнення багатьох цілей: від примусу країн змінити свою політику до покарання за порушення міжнародних правил. Найперші відомі приклади санкцій відносяться до епохи античності, коли їх використовували для обмеження торгівлі та дипломатії між містами-державами.

Санкції широко використовуються і в наш час, особливого поширення вони набули під час Холодної Війни, коли їх використовували як засіб ізоляції комуністичних (і не тільки) держав. Ефективність санкцій як інструменту політичного впливу дуже різна. Причому, одні демонструють успіх, а інші обмежені та недоліки.

Санкції можуть мати непередбачені наслідки. Наприклад, завдати шкоди невинним цивільним особам і загострити економічні труднощі для них. Більше того, вони можуть призвести до заходів у відповідь і посилити напруженість та навіть конфлікти між країнами. Незважаючи на ці недоліки, держави продовжують використовувати санкції як засіб для досягнення своїх політичних цілей, підкреслюючи незмінну актуальність цієї теми для проблем їх власної політики.

РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ САНКЦІЙ ТА ЇХНЯ ПРАКТИЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ НА ПОЛІТИЧНІЙ АРЕНІ

2.1. Огляд сучасних санкційних режимів та їхні наслідки

Розглянувши історичні випадки накладення санкцій буде доцільним також розкрити суть санкцій в міжнародному просторі і насамперед оглянути наслідки для країн, які ці санкції отримали.

Часто санкції є єдиною практичною відповіддю країни, міжнародної організації чи всього світового співтовариства на різноманітні порушення «правил гри». цей конкретний недосконалий, але все ще популярний інструмент, який останнім часом використовується дедалі частіше, і враховуючи триваючу міжнародну безпекову кризу є всі підстави вважати, що ця тенденція триватиме [53].

Міжнародний центр перспективних досліджень у своєму дослідженні про санкції зазначає, що в арсеналі засобів міжнародного тиску санкції посідають особливе місце. У сучасному світі за санкціями міцно закріпилася репутація поєднання заходів «між війною і словами», яке використовується відносно часто. До прикладу, з приблизно 26 програм санкцій, які зараз діють у Сполучених Штатах (на час дослідження МЦПД – 2018 року), 12 було розпочато за останні 10 років.

Санкції використовуються для покарання порушників, які з різних причин не зацікавлені у виконанні прийнятих стандартів, а також для збільшення вартості порушення міжнародних угод. Використання санкцій несе менший ризик, ніж інші форми тиску, особливо насильницькі форми. Однак, використання цього інструменту також має певні витрати та ризики. Частота, з якою країни та міжнародні організації застосовують санкції, свідчить про брак довіри до глобальних регуляторних установ або керівних

правових стандартів. Іншими словами, часте застосування санкцій є ознакою кризи в системі міжнародної безпеки.

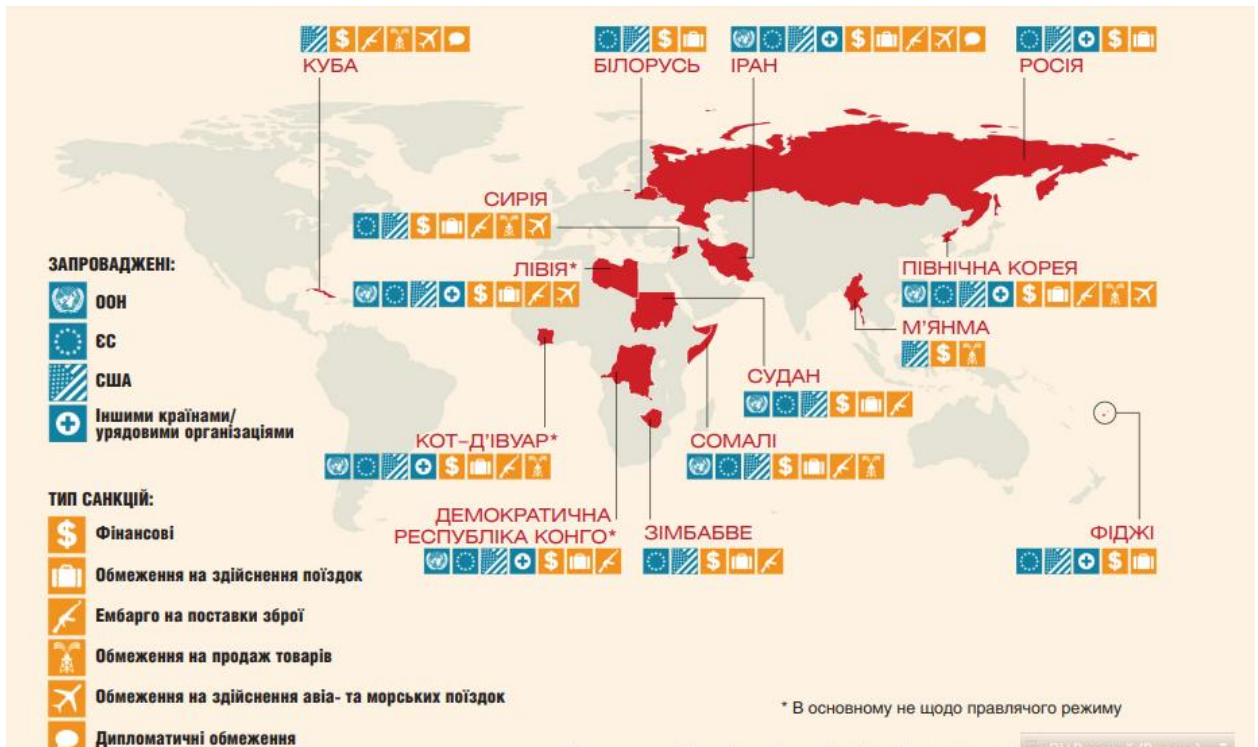

Рис. 2.1.1 Основні санкції ООН та Західних країн, актуальні на сьогодні [51].

Найвідомішою країною, яка наклала найбільше всього санкцій є США. Вони почали це з свого Закону про ембарго 1807 року. Якщо аналізувати цей закон, то можна сказати, що так званих цілей він не досяг і згодом ембарго було відмінене разом з законом.

Якщо почати перераховувати країни, які потрапили під санкції, то варто зазначити, що найчастіше це ембарго, яке керується економічними обмеженнями. Щодо США, то вони приймали санкції проти Куби, Ірану та ще ряду інших держав. США є дійсно важливою державою на політичній арені, тому варто виділити основні типи їх санкцій (див. рисунок 2.1.2).

Санкції застосовують як держави, так і міжнародні організації. У той же час багато країн приймають участь лише в режимах санкцій, які запроваджують міжнародні органи, такі як ООН та регіональні органи. Основа, обсяг, тривалість і форма санкцій залежать від їх мети, відносної

потужності відповідної країни та характеристик країни, щодо якої такі санкції накладені.

4 ОСНОВНІ ТИПИ САНКЦІЙ США

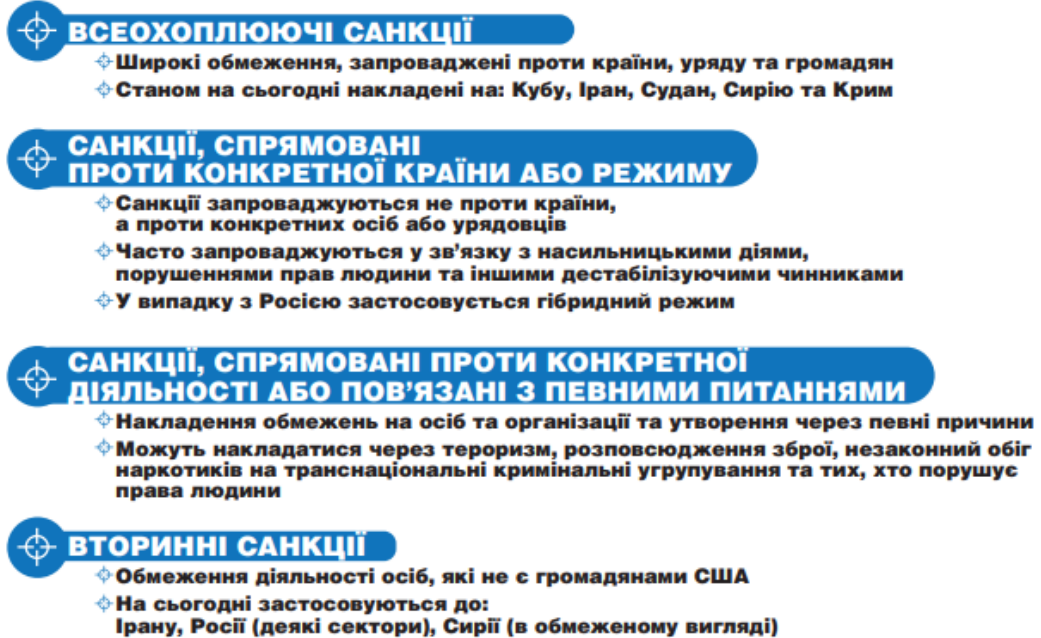

Рис. 2.1.2. Чотири основні типи санкцій США [51].

Найвідомішим є ембарго США щодо **Куби**, також відоме як кубинське ембарго або блокада Куби. Воно було введено на початку 1960-х років і діяло десятиліттями. Спочатку ембарго було введено у відповідь на націоналізацію кубинським урядом американських і радянських компаній під час холодної війни [32].

Основними **причинами** ембарго США проти Куби є:

1. Політичні та ідеологічні розбіжності.

Сполучені Штати виступили проти соціалістичної політики кубинського уряду і приєдналися до Радянського Союзу. Ембарго розглядалося як спосіб політичної та економічної ізоляції Куби.

2. Питання національної безпеки.

Уряд Сполучених Штатів вважає Кубу загрозою національній безпеці через її тісні зв'язки з Радянським Союзом і підтримку нею революційних рухів в інших частинах Латинської Америки.

3. Занепокоєння щодо прав людини.

Уряд США розкритикував уряд Куби за обмеження політичних свобод і порушення прав людини, що призвело до введення санкцій.

Наслідків даного ембарго США щодо Куби дуже багато, а саме:

1. Економічний вплив.

Ембарго серйозно обмежує торгово-економічні відносини між Сполученими Штатами і Кубою. Це спричинило значні економічні труднощі для кубинського народу, перешкодило іноземним інвестиціям і обмежило доступ до основних ресурсів і технологій.

2. Політичні наслідки.

Ембарго ще більше загострило відносини між Сполученими Штатами та Кубою, сприяючи тривалому політичному глухому куту. Це обмежує дипломатичний діалог і перешкоджає можливостям співпраці з різних питань.

3. Міжнародний рейтинг.

Ембарго США проти Куби стало об'єктом різкої критики міжнародної спільноти. Багато країн, включаючи ключових союзників США, засудили ембарго як застарілу політику, яка перешкоджає розвитку та добробуту кубинського народу.

4. Гуманітарні наслідки.

Ембарго негативно вплинуло на кубинців, особливо з точки зору доступу до охорони здоров'я, освіти та основних потреб. Це перешкоджає потоку ресурсів і перешкоджає зростанню кубинської економіки.

5. Обмежена ефективність у досягненні цілей політики.

Незважаючи на свою тривалу тривалість, ембарго не досягло своєї мети суттєвої зміни режиму чи політичних реформ на Кубі. Натомість це сприяє поширенню в країні почуття непокори та націоналізму [37].

Останніми роками було зроблено деякі кроки для послаблення деяких аспектів ембарго, але більшість обмежень залишилися в силі. Значення та ефективність ембарго продовжують обговорюватися як усередині країни, так і на міжнародному рівні [45].

Санкції проти **Ірану** були введені багатьма країнами та міжнародними організаціями через стурбованість іранською ядерною програмою, проблемами з правами людини, регіональним впливом і підтримкою бойовиків. Причини та наслідки цих санкцій можна підсумувати наступним чином:

Причини санкцій проти Ірану:

1. Ядерна програма.

Головною причиною введення санкцій проти Ірану є його ядерна програма. Міжнародна спільнота, особливо Сполучені Штати та їхні союзники, висловили занепокоєння щодо потенціалу Ірану розробити ядерну зброю. Ці санкції покликані змусити Іран прийняти більш суворий і прозорий контроль, щоб забезпечити мирний характер його ядерної програми.

2. Регіональна безпека та вплив.

Регіональна діяльність Ірану та його підтримка таких бойовиків, як Хезболла в Лівані, викликали занепокоєння серед сусідніх країн і міжнародної спільноти. Санкції розглядаються як спосіб обмежити дестабілізуючий вплив Ірану в регіоні.

3. Порушення прав людини.

Ситуація з дотриманням прав людини в Ірані, включаючи обмеження свободи слова, зібрань і преси, призвела до міжнародної критики та санкцій. Мета полягає в тому, щоб тиснути на Іран, щоб він покращив дотримання прав людини та відповідав міжнародним стандартам.

Наслідки санкцій щодо Ірану:

1. Економічний вплив.

Санкції мали значний економічний вплив на Іран. Вони спрямовані на експорт нафти Ірану, фінансовий сектор, доступ до технологій і міжнародну торгівлю. У результаті Іран стикається з економічними труднощами, включаючи інфляцію, знецінення валюти та скорочення іноземних інвестицій.

2. Соціальний вплив.

Санкції вплинули на іранський народ, спричинивши втрату робочих місць, обмежений доступ до основних товарів і послуг, а також обмежені культурні та освітні обміни. Люди загалом мають нести економічні наслідки санкцій.

3. Ядерні переговори та дипломатія.

Запровадження санкцій призвело до дипломатичних зусиль для усунення стурбованості щодо ядерної програми Ірану. Кульмінацією цих зусиль стали переговори та подальше підписання Спільного всеосяжного плану дій у 2015 році, який обмежив ядерну діяльність Ірану в обмін на скасування санкцій. Однак подальший вихід США згідно цього плану у 2018 році та відновлення санкцій створили нові невизначеності.

4. Регіональна динаміка.

Санкції проти Ірану мають наслідки для регіональної динаміки та геополітичної стабільності. Вони вплинули на відносини Ірану з його сусідами та його участь у конфліктах на Близькому Сході, таких як Сирія та Ємен.

5. Внутрішньополітичні наслідки.

Санкції мають політичні наслідки для Ірану, включаючи зростання націоналістичних настроїв і посилення позицій деяких політичних фракцій. Уряд Ірану використав санкції як оплот проти зовнішнього тиску [25; 38; 24].

Були докладені зусилля, щоб пом'якшити або скасувати санкції шляхом дипломатичних переговорів, як це видно у випадку договору, з якого вийшло США. Однак це питання залишається складним і суперечливим, оскільки вплив санкцій та їхня ефективність у досягненні бажаних цілей продовжують обговорюватися.

Санкції проти Іраку були введені міжнародним співтовариством, головним чином під керівництвом ООН, після вторгнення Іраку в Кувейт у 1990 році.

Причини введення санкцій проти Іраку:

1. Вторгнення в Кувейт.

Головною причиною введення санкцій проти **Іраку** стало вторгнення в Кувейт у серпні 1990 року. Міжнародне співтовариство на чолі з Радою Безпеки ООН засудило агресію країни Ірак і боротьбу за відновлення суверенітету Кувейту.

2. Зброя масового знищення.

Ще одним великим занепокоєнням, яке призвело до запровадження санкцій проти Іраку, є ймовірна розробка та володіння країною зброєю масового знищення, включаючи хімічну та біологічну зброю. Міжнародна спільнота докладала зусиль для роззброєння Іраку та запобігання розповсюдженню цієї зброї.

3. Гуманітарне питання.

Вплив санкцій на іракський народ є предметом значних суперечок і дискусій. Хоча санкції не мають на меті завдати прямої шкоди іракському народу, вони мають глибокий гуманітарний вплив, що призводить до гострої нестачі товарів першої необхідності, включаючи продовольство, ліки, медикаменти та питну воду. Метою було чинити тиск на уряд Іраку, щоб він виконав резолюції ООН.

Наслідки санкцій щодо Іраку:

1. Гуманітарна криза.

Санкції мали руйнівний вплив на іракський народ, особливо на найбільш уразливих верств населення, таких як діти та люди похилого віку. Відсутність доступу до основних товарів і послуг призвела до широкого недоїдання, неналежного медичного обслуговування та збільшення дитячої смертності.

2. Соціально-економічний спад.

Санкції серйозно підірвали економіку Іраку, що призвело до зниження рівня життя та колапсу інфраструктури. Відсутність інвестицій, обмеження торгівлі та фінансові обмеження завадили відновленню та розвитку країни.

3. Контрабанда та незаконна діяльність.

Санкції створили чорний ринок і контрабандні мережі для обходу обмежень, що призвело до незаконної діяльності та потоку товарів неформальними каналами. Це призвело до небажаних наслідків, таких як послаблення державного контролю та розповсюдження злочинних мереж.

4. Політичні наслідки.

Санкції сприяли міжнародній ізоляції Іраку та погіршенню дипломатичних відносин. Вони також мали політичне значення в Іраку, зміцнивши диктатуру Саддама Хусейна та викликавши міжнародне обурення.

5. Програма «Нафта в обмін на продовольство».

Намагаючись подолати гуманітарну кризу, Організація Об'єднаних Націй запровадила програму «Нафта в обмін на продовольство» в 1995 році, дозволивши Іраку продавати обмежену кількість нафти для фінансування імпорту основних товарів. Однак програма була затьмарена корупцією та безгосподарністю.

Санкції проти Іраку діяли до 2003 року, коли Сполучені Штати очолили вторгнення коаліції з метою повалення режиму Саддама Хусейна. Довгостроковий вплив санкцій, у тому числі їхній вплив на інфраструктуру, суспільство та політичну стабільність Іраку, є предметом аналізу та дискусій [26].

Санкції проти **Сирії** були введені багатьма країнами та міжнародними організаціями через стурбованість діями сирійського уряду під час громадянської війни в Сирії, включаючи порушення прав людини, використання хімічної зброї, вивчення та придушення опозиційних груп.

Причини введення санкцій проти Сирії:

1. Порушення прав людини.

Уряд Сирії звинувачують у широкомасштабних порушеннях прав людини, включаючи свавільні затримання, тортури та позасудові вбивства. Було введено санкції, щоб притягнути уряд до відповідальності за ці

порушення та змусити його поважати права людини та демократичні принципи.

2. Використання хімічної зброї.

Використання сирійським урядом хімічної зброї, наприклад зарину та хлору, під час громадянської війни викликало міжнародне осудження. Санкції були введені для стримування використання хімічної зброї та підтримки зусиль із запобігання її розповсюдженню.

3. Репресії проти опозиції.

Репресії сирійського уряду проти опозиційних груп і продемократичних активістів викликають серйозне занепокоєння. Санкції діють, щоб запобігти застосуванню урядами насильства проти власного народу та підтримати зусилля з мирного вирішення конфліктів.

Наслідки санкцій щодо Сирії:

1. Економічний вплив.

Санкції серйозно вдарили по економіці Сирії. Вони націлилися на ключові сектори, такі як нафта і газ, банківська справа та торгівля, обмежуючи здатність країни отримувати дохід, виходити на міжнародні ринки та залучати іноземні інвестиції. Це призвело до падіння економічної активності, зростання безробіття та зниження рівня життя багатьох сирійців.

2. Гуманітарна криза.

Санкції сприяли гуманітарній кризі в Сирії. Обмеження на торгівлю та фінансові операції перешкоджають переміщенню товарів першої необхідності, включаючи продовольство, ліки та гуманітарну допомогу, посилюючи страждання сирійського народу, особливо в районах, уражених конфліктом.

3. Політична динаміка.

Санкції вплинули на політичну динаміку в Сирії. Вони сприяли ізоляції уряду Сирії та обмеженню його можливостей взаємодії з міжнародним співтовариством. Санкції також вплинули на опозиційні групи та їхній доступ до ресурсів, вплинувши на баланс сил на місцях.

4. Регіональні наслідки.

Санкції проти Сирії мали регіональні наслідки. Вони погіршили відносини Сирії з її сусідами та вплинули на стабільність у регіоні. Конфлікт у Сирії також має побічні ефекти, зокрема переміщення мільйонів біженців, що створює значний тиск на сусідні країни.

5. Гуманітарні та дипломатичні зусилля.

Було докладено зусиль, щоб мінімізувати вплив санкцій на сирійський народ через гуманітарні відмови та канали розподілу допомоги. Крім того, дипломатичні ініціативи та мирні переговори продовжують знайти політичне вирішення конфлікту та полегшити біль сирійського народу [40; 39].

Санкції проти **Північної Кореї** були введені різними країнами та міжнародними органами через стурбованість її програмою ядерної зброї, випробуваннями балістичних ракет, порушеннями прав людини та іншими провокаційними діями.

Причини введення санкцій проти Північної Кореї:

1. Програма ядерної зброї.

Прагнення Північної Кореї отримати ядерну зброю та її випробування ядерної зброї викликали серйозне занепокоєння міжнародної спільноти. Санкції були введені, щоб утримати Північну Корею від подальшого розвитку свого ядерного потенціалу та підштовхнути до денуклеаризації.

2. Випробування балістичних ракет.

Північна Корея провела численні випробування балістичних ракет, у тому числі міжконтинентальних балістичних ракет великої дальності (МБР). Випробування порушили резолюції Ради Безпеки ООН і посилили занепокоєння щодо регіональної та глобальної безпеки. Санкції спрямовані на обмеження діяльності Північної Кореї щодо розробки та випробування ракет.

3. Порушення прав людини.

Уряд Північної Кореї звинувачують у серйозних порушеннях прав людини, включаючи політичні репресії, примусову працю та свавільне затримання. Санкції були введені, щоб засудити ці зловживання та тиснути на Північну Корею, щоб вона покращила ситуацію з дотриманням прав людини.

Наслідки санкцій проти Північної Кореї:

1. Економічний вплив.

Санкції мали значний вплив на економіку Північної Кореї. Вони націлилися на такі сектори, як вугілля, текстиль, морепродукти та експорт робочої сили, обмежуючи здатність Північної Кореї отримувати дохід і виходити на міжнародні ринки. Це призвело до економічних труднощів, скорочення надходжень в іноземній валюті та обмеження доступу населення Північної Кореї до товарів і ресурсів.

2. Дипломатична ізоляція.

Санкції сприяли дипломатичній ізоляції Північної Кореї. Вони обмежили можливості країни взаємодіяти з міжнародним співтовариством, брати участь у торгівлі та дипломатичних обмінах, а також мати доступ до іноземної допомоги. Ця ізоляція змусила Північну Корею змінити свою поведінку та почати діалог з іншими країнами.

3. Гуманітарні проблеми.

Хоча основна мета санкцій полягає в тому, щоб націлити на уряд Північної Кореї, існують занепокоєння щодо ненавмисних гуманітарних наслідків. Обмеження на торгівлю та фінансові операції можуть перешкоджати доставці гуманітарної допомоги та товарів першої необхідності населенню Північної Кореї, потенційно загострюючи гуманітарні потреби.

4. Наслідки для регіональної безпеки.

Санкції проти Північної Кореї мали наслідки для регіональної безпеки. Вони спрямовані на обмеження ядерного та ракетного потенціалу Північної Кореї, сприяння регіональній стабільності та зниження ризику ескалації. Однак є

також побоювання щодо можливої відповіді у відповідь або дестабілізуючої відповіді з боку Північної Кореї.

5. Ухилення від санкцій.

Північна Корея продемонструвала певну стійкість в ухиленні від санкцій через незаконну діяльність, таку як контрабанда, кібератаки та незаконні фінансові мережі. Ці дії підривають ефективність санкцій і можуть мати ширші наслідки для регіональної безпеки та стабільності [29].

Санкції проти **Білорусі** були введені різними країнами та міжнародними органами через стурбованість порушеннями прав людини, фальсифікацією виборів, придушенням політичної опозиції та розмиванням демократичних принципів.

Причини введення санкцій проти Білорусі:

1. Порушення прав людини.

Уряд Білорусі звинувачують у широкомасштабних порушеннях прав людини, включаючи свавільні арешти, тортури та обмеження свободи слова та зібрань. Санкції мають на меті притягнути уряд до відповідальності за ці порушення та змусити його поважати права людини та демократичні норми.

2. Фальсифікація виборів і придушення опозиції.

Спірні президентські вибори в Білорусі разом із звинуваченнями у фальсифікації виборів викликали міжнародний осуд. Подальші репресії проти опозиціонерів і мирних демонстрантів ще більше посилили занепокоєння щодо демократичного відходу. Санкції були введені на знак протесту проти цих дій і підтримки демократичних процесів у Білорусі.

3. Репресії громадянського суспільства.

Уряд Білорусі націлив на організації громадянського суспільства, незалежні ЗМІ та неурядові організації через обмежувальні закони та політику. Санкції спрямовані на те, щоб оскаржити ці обмеження та підтримати свободу слова, асоціацій і незалежних ЗМІ в Білорусі.

Наслідки санкцій проти Білорусі:

1. Економічний вплив.

Санкції мають економічні наслідки для Білорусі. Вони часто націлені на такі важливі сектори, як фінанси, енергетика та торгівля зброєю, що може обмежити доступ країни до міжнародних ринків, іноземних інвестицій та фінансових ресурсів. Це може призвести до економічної стагнації, скорочення можливостей для бізнесу та збільшення фінансового тиску на білоруський уряд.

2. Політична ізоляція.

Санкції сприяли політичній ізоляції Білорусі. Вони обмежили дипломатію країни, її участь у міжнародних форумах і загострили відносини з іншими країнами. Ця ізоляція має на меті чинити тиск на білоруський уряд з метою вирішення проблем прав людини та демократії.

3. Гуманні міркування.

Хоча санкції в першу чергу спрямовані проти уряду та його спілників, існують потенційні гуманітарні наслідки. Обмеження ділових і фінансових операцій можуть вплинути на звичайних громадян, впливаючи на наявність і доступність основних товарів і послуг. Ці ненавмисні наслідки підкреслюють важливість ретельного розроблення санкцій, щоб мінімізувати шкоду населенню в цілому.

4. Міжнародний тиск.

Запровадження санкцій проти Білорусі має на меті посилити міжнародний тиск на уряд, щоб той змінив свою поведінку. Демонструючи солідарність і колективні дії, країни сподіваються сприяти переходу до дотримання прав людини, підтримки демократичних процесів і участі в конструктивному діалозі з опозицією та міжнародним співтовариством.

5. Регіональна динаміка.

Ситуація в Білорусі та запровадження санкцій має регіональні наслідки. Реакція сусідніх країн, регіональних організацій і міжнародних партнерів може визначити ефективність і вплив санкцій. Це також може вплинути на стабільність регіону, співпрацю та зусилля з просування демократичних цінностей [5].

Важливо зазначити, що наслідки санкцій можуть мати складний і детальний вплив на цільову країну та її населення. Гуманітарні та деякі небажані наслідки санкцій є предметом постійних дискусій та аналізу.

2.2. Роль санкцій у відносинах міжнародної політики

Використання санкцій як засобу здійснення дипломатичного та економічного тиску є характерною рисою міжнародної політики. Функції, які вони виконують, можна коротко окреслити так:

Дипломатичний сигнал — це загальноновживаний підхід, за допомогою якого застосовуються санкції, щоб висловити несхвалення або осуд щодо конкретних дій або політики, які впроваджує інша нація.

Політичні важелі можуть бути реалізовані шляхом застосування санкцій для здійснення впливу на країну-мішень. Застосовуючи економічні санкції, країни чи організації в глобальному масштабі прагнуть чинити тиск на конкретну ціль, щоб викликати трансформаційні зміни у своїй поведінці, політиці чи участі в дискусіях. Санкції мають потенціал для стимулювання дотримання міжнародних вимог або спрямовані на вирішення конкретних проблем шляхом стимулювання цільової організації

Використання санкцій як засобу стримування може відмовити осіб від участі в конкретних діях або поведінці, демонструючи можливі негативні наслідки та покарання, які можуть бути результатом їхньої участі у зазначеній діяльності. Мета полягає в тому, щоб утримати нації від участі в діяльності, яка суперечить міжнародним стандартам, ставить під загрозу регіональну рівновагу або підриває безпеку в усьому світі.

Запровадження санкцій може бути інтегровано як компонент комплексної стратегії вирішення конфлікту. Заходи примусу можуть бути використані для того, щоб змусити противорччі угруповання повноцінно брати участь у мирному діалозі, підтримувати перемир'я або виконувати всесвітні мандати. Санкції можуть бути скасовані як стимул для бажаних дій

щодо вирішення конфлікту або використовуватися як постійний інструмент примусу до досягнення прийнятного рішення.

Дипломатія примусу використовується шляхом застосування санкцій, які передбачають використання економічного та дипломатичного тиску для досягнення певних цілей. Цілком імовірно, щоб вони функціонували як інструмент для стимулювання змін у політиці, залякування актів агресії або захисту прав окремих осіб. Масштаби та довготривалість санкцій можуть демонструвати певний ступінь неоднорідності, охоплюючи конкретні дії до широких економічних обмежень, співмірних із запланованими результатами та масштабом глобальної згоди.

Запровадження санкцій відіграє життєво важливу роль у підтримці міжнародних норм і правил через забезпечення виконання норм. Їхні повноваження передбачають підтримку та сприяння дотриманню міжнародного права, конвенцій, що стосуються прав людини, угод про нерозповсюдження та інших загальновизнаних стандартів. Міжнародне співтовариство намагається стримувати поведінку, яка загрожує цілісності встановлених норм, і підтримувати систему управління, засновану на справедливих правилах, шляхом застосування санкцій.

2.3. Ефективність санкцій як інструменту політичного переконання

Ефективність санкцій як механізму політичного впливу є складною та суперечливою темою. Санкції використовувалися державами, а також глобальними організаціями для досягнення різноманітних політичних цілей, однак їхня ефективність може коливатися залежно від ряду факторів.

Ефективність санкцій часто залежить від ступеня міжнародного консенсусу та співпраці, коли йдеться про їх імплементацію та забезпечення виконання, як це прийнято в академічному дискурсі. Навпаки, ефективність

санкцій може бути послаблена у випадках, коли немає консенсусу або країни вирішують не застосовувати їх.

Стійкість і адаптивність країни-мішені є ключовими факторами, які визначають ефективність санкцій. Певні країни можуть виявляти більший опір санкціям через різні чинники, такі як наявність диверсифікованої економіки, міцної вітчизняної промисловості або альтернативних шляхів торгівлі. Ефективність застосування санкцій як інструменту для досягнення запланованих політичних результатів може бути обмежена, якщо країна, яка перебуває під наглядом, зможе розробити стратегії, щоб обійти або пом'якшити їхні наслідки.

Економічні наслідки санкцій є фундаментальним фактором, який визначає їхню ефективність. Величина та широта економічних санкцій може мати глибокий вплив на економічну, комерційну та грошову системи країни, на яку вони спрямовані. Якщо санкції вводяться з метою обмеження спроможності суб'єкта господарювання отримувати необхідні ресурси, доступ до ринків або користуватися фінансовими послугами, такі заходи можуть посилити державний тиск і потенційно можуть вплинути на прийняття рішень. Тим не менш, розумно брати до уваги ненавмисні наслідки санкцій, зокрема виникнення гуманітарних негараздів або появу нерегульованих ринків.

Ефективність санкцій може залежати від політичної волі та внутрішнього схвалення. Зокрема, здатність уряду цільової країни витримувати тиск і ступінь громадської підтримки, яку він отримує, можуть вплинути на результат санкцій. Якщо керівний орган зберігає потужну владу, має альтернативні шляхи підтримки або може спонукати громадську думку протидіяти впливу санкцій, це потенційно може зменшити свою вразливість до зовнішнього примусу.

На ефективність санкцій може впливати час їх застосування, а також ступінь адаптивності, з якою можна регулювати їх діапазон і силу. Своєчасне застосування санкцій, спричинене конкретними діями чи подіями, може

передати потужне повідомлення та збільшити перспективи впливу на поведінку об'єкта. Крім того, здатність адаптувати та модифікувати санкції відповідно до ситуації, що розвивається, і очікуваних результатів має потенціал для підвищення їхньої ефективності.

Поєднання економічних санкцій із дипломатичним залученням і переговорами може посилити їхню ефективність. Різноманітні стратегії, такі як пропозиція стимулів, сприяння стратегії виходу або участь у діалозі, можуть потенційно збільшити ймовірність досягнення політичних цілей для націй.

Необхідно визнати, що ефективність санкцій не може бути припущена, а їхні наслідки можуть бути примхливими. Ефективність санкцій у досягненні бажаних політичних результатів залежить від ряду факторів, включаючи конкретні контекстуальні умови, геополітичні фактори, що діють, і спосіб, у який держава-мішень реагує на санкції. Такі складні змінні можуть вимагати впровадження додаткових заходів і стратегій для досягнення намічених дипломатичних цілей [41].

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Наукове дослідження практичної ефективності впровадження санкцій на політичній арені міжнародної спільноти дало переконливі зауваження.

Практична ефективність санкцій на політичній арені помітно різниться. Хоча певні випадки продемонстрували значний успіх у досягненні бажаних політичних наслідків, інші продемонстрували обмежений вплив або несприятливі результати. Ефективність санкцій залежить від багатьох змінних, серед яких конкретні обставини та середовище, здатність цільової країни протистояти їм, рівень глобальної підтримки, а також формулювання та виконання відповідних санкцій.

Дипломатична взаємодія вважається надзвичайно важливою, про що свідчить міжнародний досвід, який підкреслює важливість інтеграції санкцій і дипломатичної взаємодії. Застосування виключно санкцій може виявитися неефективним у впровадженні запланованої зміни позиції окремо визначеної нації. Дипломатичні ініціативи, що охоплюють переговори, діалогічну взаємодію та стимулювання, часто стають незамінними у створенні сприятливого середовища для вирішення конфліктів, сприяння внутрішньому спілкуванню та реалізації цілеспрямованих політичних цілей.

Міжнародна співпраця є каталізатором посилення ефективності санкцій. Ефективність санкцій, як правило, посилюється, коли існує всеосяжний і колективний консенсус між націями разом із їхніми спільними зусиллями щодо їх впровадження та забезпечення виконання. Спільне запровадження санкцій багатьма країнами призводить до посилення тиску на конкретну цільову країну, тим самим зменшуючи потенціал для обходу. Залучення міжнародного співробітництва сприяє зменшенню можливих глибоких наслідків і ненавмисних розгалужень санкцій.

Наслідки економічних санкцій та їх непередбачувані наслідки були предметом наукового дослідження, причому економічний вплив виявився

вирішальним чинником їхньої ефективності. Тим не менш, слід проявляти належну обачність, розглядаючи ймовірні ненавмисні наслідки, включаючи, але не обмежуючись гуманітарною кризою та можливістю виникнення нелегальних ринків. Ретельна оцінка та моніторинг гуманітарних наслідків є обов'язковими, щоб запобігти посиленню страждань, які переживають широкі верстви населення.

Здатність модифікувати та змінювати заходи у відповідь на мінливі обставини та бажані результати, яку зазвичай називають адаптивністю та гнучкістю, відіграє вирішальну роль. Ефективність санкцій можна підвищити завдяки збереженню гнучкості в їх концепції та виконанні, таким чином уможливаючи адаптацію з урахуванням реакції одержувача, а також політичного середовища, що розвивається. Наявність жорсткості та брак здатності до адаптації може обмежити ефективність особи чи організації, потенційно призводячи до непередбачуваних наслідків.

Застосування санкцій зазвичай передбачає тривалий підхід, що вимагає наполегливості та терпимості. Це пояснюється тим фактом, що загальний вплив таких заходів зазвичай проявляється поступово протягом періоду, що виходить за межі найближчої перспективи. Досягнення поставлених політичних цілей може бути несвоєчасно реалізовано, що потребує послідовного та тривалого впливу на поведінку суб'єкта. Встановлення прагматичних очікувань і постійна оцінка ефективності каральних заходів з одночасною адаптацією стратегій у разі потреби має велике значення.

Зрештою, досвід міжнародної спільноти показує, що практична ефективність санкцій у політичній сфері залежить від різноманітних вимірів і залежить від різноманітних детермінант. Хоча санкції можуть слугувати потужним інструментом політичного впливу, їх впровадження має супроводжуватися дипломатичними ініціативами, глобальною співпрацею та ретельною оцінкою їх економічних і гуманітарних наслідків. Оціночна основа для оцінки ефективності санкцій повинна враховувати розширений

часовий горизонт і контекстуальну специфіку, що стосується індивідуальних цілей даної справи.

РОЗДІЛ 3. САНКЦІЇ У РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ (2014 – 2023 РР.)

3.1. Місце санкцій у відносинах України з Росією

Запровадження санкцій стало ключовим елементом у динамічній взаємодії між Україною та Росією, зокрема після анексії Криму Росією в 2014 році та подальшого конфлікту, який стався на сході України [34; 54].

Практика запровадження санкцій використовується як форма засудження та стримування у відповідь на дії Росії в регіонах Криму та Східної України. Вони функціонують як індикатор глобального несхвалення та служать превентивним заходом проти подальших ворожих дій. Запроваджуючи економічні та цілеспрямовані санкції, Україна та її міжнародні партнери мають намір продемонструвати наслідки, які виникають у результаті порушення міжнародних принципів та територіального суверенітету.

Запровадження економічних санкцій було використано як засіб тиску на Росію з метою спонукати до зміни її поведінки та сприяти збереженню територіальної цілісності України. Було впроваджено кілька заходів, таких як обмеження, накладені на торгівлю, фінансові інвестиції та вихід на фінансові ринки. Основною метою є стягнення плати з російської держави та встановлення мотиваційних факторів для її участі в дипломатичних зусиллях щодо вирішення конфлікту, що триває.

Санкції були запроваджені як засіб демонстрації солідарності з Україною та її урядом у відповідь на войовничі дії Росії. Застосування санкцій світовою спільнотою має на меті зміцнити позицію України та посилити її переговорну силу в дипломатичних дискусіях. Цей акт є проявом єдності з Україною та підсилює повідомлення про те, що її автономія та

географічні кордони визнаються та охороняються міжнародним співтовариством.

Акт про запровадження санкцій слугує зміцненню встановлених міжнародних норм і принципів, що стосуються збереження територіальної цілісності та дотримання суверенітету. Це повідомлення суворо застерігає від спостережуваної поведінки та підкреслює супутні наслідки. Застосовуючи санкції, Україна та її союзники намагаються підтримувати фундаментальні принципи, не допускаючи повторення подібних дій у майбутньому.

Запровадження санкцій пропонує Україні стратегічний механізм дипломатичного впливу на переговори з Росією. Запровадження санкцій може функціонувати як поштовх для початку дипломатичного дискурсу та переговорних процедур з метою примирення конфлікту. Стратегічне використання санкцій у поєднанні з дипломатичними зусиллями є життєздатним шляхом для сприяння діалогу та досягнення спокійного вирішення існуючої кризи.

Ефективність санкцій щодо дипломатичної взаємодії України з Росією залишається темою постійних дискусій та оцінок в академічному дискурсі. Запровадження санкцій проти Росії призвело до значних економічних наслідків, демонструючи єдиний підхід міжнародної спільноти щодо підтримки України. Проте доречно зазначити, що попри вжиття цих заходів конфлікт не було повністю вирішено. Поточні події в українсько-російських відносинах щодо застосування санкцій піддаються коливанням і залежать від різних факторів, включаючи ширше геополітичне середовище, подальші дії Росії та послідовність міжнародної спільноти у збереженні та виконанні рамок санкцій. Ефективність санкцій залежить від цих багатогранних міркувань.

Щоб санкції були максимально ефективними, вони повинні бути вільними від будь-яких лазівок і не повинні дозволяти вибіркове застосування щодо певних російських олігархів, чиновників і політиків, ігноруючи інших. Вкрай необхідно проводити постійний аналіз та

моніторинг для виявлення прогалин та вироблення обґрунтованих рішень щодо розширення реєстрів осіб, які успішно обійшли накладені санкції.

3.2. Міжнародні санкції проти Росії, їх політичний вплив та ефективність

Застосування глобальних санкцій проти Росії є вагомим інструментом, який використовується для політичних маніпуляцій з метою пом'якшення поведінки Росії в різних ситуаціях, таких як анексія Криму, конфлікт на сході України та її передбачувана участь в інших глобальних подіях. Ефективність і політичний вплив цих санкцій можна ретельно перевірити залежно від різних основних елементів.

Економічні наслідки санкцій, запроваджених проти Росії, були спрямовані на ключові сфери її економічної сфери, включаючи фінанси, енергетику, оборону та технології. Ці заходи обмежили можливість проникнення на світові ринки, обмежили приплив іноземного капіталу та посилили обмеження на грошові та комерційні операції. Санкції мали відчутний економічний вплив на Росію, спричинивши значний тиск на її економічну систему, що призвело до зниження темпів зростання, знецінення її валюти та створило низку проблем для підприємств, які працюють у її сфері. Застосування економічного примусу має на меті суттєвий вплив на політику та моделі поведінки російського уряду.

Численні країни, такі як Сполучені Штати, Європейський Союз та інші західні держави, застосували санкції в консолідованих зусиллях, щоб виразити колективне почуття засудження та встановити дипломатичну позицію проти дій, вжитих Росією. Феномен політичної ізоляції може потенційно обмежити здатність Росії ефективно реалізовувати свої геополітичні цілі та водночас збільшити витрати, пов'язані з її політикою [46].

З точки зору нормативного дискурсу, можна стверджувати, що імплементація санкцій слугує механізмом зміцнення та захисту чинних міжнародних норм і принципів. Запроваджуючи санкції, міжнародне співтовариство означає, що така поведінка, як територіальна агресія та порушення суверенітету, вважається нелегітимною та неприпустимою. Нормативна позиція намагається перешкодити подібній поведінці Росії та інших країн з метою сприяння стабільності, підтримання глобального порядку та дотримання встановлених правил і стандартів.

На ефективність і політичний вплив санкцій критично впливає широкомасштабна геополітична динаміка, що відбувається на міжнародній арені. На результат можуть вплинути різні чинники, зокрема ступінь глобальної гармонії, геополітичне значення досліджуваної країни, регіональні коаліції та ступінь економічної взаємозалежності між країнами. Розглядаючи ситуацію в Росії, можна помітити, що її економічна стійкість, велика кількість ресурсів і потужний внутрішній ринок сприяли пом'якшенню певних передбачуваних наслідків, накладених санкціями.

Досягнення бажаних результатів і цілей шляхом впровадження санкцій значною мірою залежить від конкретних цілей, яких вони прагнуть досягти. Запровадження санкцій проти Росії було спрямоване на різноманітні цілі, зокрема стримування протиправної діяльності, зниження напруженості в конфліктах, що тривають, забезпечення дотримання встановлених міжнародних зобов'язань та дотримання принципів державного суверенітету. Ступінь досягнення цих цілей може вказувати на ефективність запроваджених санкцій.

Санкції можуть призвести до небажаних наслідків, які потенційно можуть вплинути не лише на країну, проти якої вони запроваджені, а й на країни, які їх запроваджують. Наслідки таких дій можуть включати зростання напруженості, згубний вплив на осіб, які потребують гуманітарної допомоги, зміни в коаліціях і появу альтернативних політичних та економічних партнерств. Для ефективною оцінки ефективності санкцій вкрай важливо

брати до уваги ненавмисні наслідки та їхній вплив на ширшу геополітичну сферу.

Необхідно визнати, що оцінка ефективності санкцій, введених проти Росії, є предметом постійних обговорень і перевірок в академічних колах. Вплив санкцій на політику та поведінку Росії, а також її здатність досягати запланованих результатів і змінювати геополітичну динаміку підлягають різним точкам зору та тлумаченням.

Рис. 3.2.1. Вплив санкцій на РФ [51].

Якщо західні санкції 2014 року сприяли зупиненню російської агресії проти України, насамперед через делікатний стан російської економіки, то було помічено, що керівництво Путіна завчасно готується до додаткових режимів санкцій у 2022 році. Відповідно до загальноприйнятих переконань, суворі та узгоджені санкції, запроваджені західними країнами, не призвели до миттєвих та серйозних наслідків для російської економіки. Крім того, ці заходи не змогли змінити переважаючу політику Москви. Заходи, вжиті російським урядом у відповідь, були ефективними для стабілізації ситуації та пом'якшення важкого впливу санкцій у перші півроку конфлікту [55].

Понад 50 країн різною мірою приєдналися до режиму санкцій. Слід зазначити, що деякі країни, зокрема Ізраїль і Китай, не беруть активної участі в санкціях, але все ж запобігають будь-яким спробам ухилитися від них. Застосування антиросійських санкцій привернуло значну увагу в усьому світі, а колективний Захід демонструє непохитну рішучість і солідарність у застосуванні цього заходу. Варто зазначити, що від запровадження антиросійських санкцій утримуються насамперед країни, що розвиваються.

Фінансовий, енергетичний та енергетичний сектори стали ключовими елементами у блокуванні санкціями. Крім вищезазначених заходів, російським літакам заборонили заходити в повітряний простір багатьох країн, а також ввели різні транспортні обмеження. Крім того, бойкоти були застосовані в багатьох культурних і спортивних секторах, зокрема, в результаті чого більше тисячі компаній пішли з російського ринку.

Після періоду в шість місяців, позначеного особливо складними санкціями, стало очевидно, що було б неоперативно зменшувати силу супротивника або змушувати модифікувати його підхід шляхом впровадження санкцій. На результати так званих санкційних битв значною мірою впливають події, що відбуваються на полі бою військового конфлікту. Ефективним заходом для підриву позиції супротивника та примушення до відходу можна сприяти запровадженням санкцій, спрямованих на занепад чи ослаблення адміністрації Путіна. Санкції потенційно можуть слугувати механізмом для сприяння розколу серед російського правлячого класу, а також стимулювати відчутні заходи, спрямовані на повалення режиму Путіна та переоцінку войовничого імперського порядку денного Росії щодо України. Тому вкрай важливо, щоб санкції запроваджувалися комплексно, щоб не допускати жодних прогалин чи лазівок.

Відповідно до рейтингу 100 найзаможніших осіб у Росії журналу Forbes за 2021 рік, загалом 26 осіб потрапили під санкції Європейського Союзу (ЄС), 17 осіб потрапили під санкції Сполучених Штатів (США), а 32 особи потрапили під санкції. На санкціях, які введені Великою Британією,

можна помітити, що, незважаючи на помітне зростання санкцій, запроваджених з лютого 2022 року, з понад 10 100 обмежень, накладених на громадян Росії, лише частка з 100 найбагатших росіян підпали під будь-яку форму санкційних обмежень, що становить менше однієї третини цієї видатної групи. Половина з топ-10 осіб не підпадає під економічні санкції, зокрема Володимир Лісін, Володимир Потанін, Павло Дуров, Леонід Міхельсон, Андрій Мельниченко та Вагіт Алекперов.

У дослідженні Міжнародного центру стратегічних досліджень у роботі «Як зробити антиросійські санкції ефективнішими» наведена також тематична схема так званих олігархів, які оминули санкції. З цього випливає те, що попередні випадки обходу або скасування значних індивідуальних санкцій були задокументовані, і Європейський Союз неодноразово обговорював можливість скасування санкцій, накладених на певних російських осіб, посилаючись на нібито недостатнє правове обґрунтування. Кілька держав-членів Європейського Союзу наразі виступають за чітке виключення конкретних осіб із реєстру санкцій [55].

3.3. Значення політичних санкцій у війні Росії проти України

Якщо розглядати антиросійські санкції зі стратегічної перспективи, беручи до уваги їх передбачувані цілі, то стає очевидним, що нинішні заходи служать комплексній меті, водночас демонструючи розбіжності в цілях держав, які вводять санкції у відповідь на рішення Кремля щодо України. Запровадження санкцій проти Росії можна розглядати як захід, спрямований на певне ослаблення всередині країни, причому конкретний бажаний результат є предметом дебатів. Одні можуть прагнути повалення нинішнього правлячого режиму, інші можуть прагнути обмежити військовий потенціал Росії, тоді як треті можуть прагнути повернення Криму або скорочення розгортання російських військ на Донбасі. Можна докласти зусиль, щоб зменшити схильність інших країн повторювати дії Кремля шляхом

накладення економічних санкцій. Досягнення кожної з цих цілей було реалізовано.

Різноманітність методів застосування санкцій, відмінна риторика, різний характер і масштаби дають неоднакові результати. Певні цілі неможливо досягти шляхом впровадження санкцій [51].

Цілі санкційної політики України повинні, насамперед, узгоджуватися з інтересами співробітницьких держав щодо санкцій, а по-друге, ґрунтуватися на практичності та точності. Вибір форм та окремі параметри функціонування режиму санкцій визначаються ними.

Збереження існуючих засобів, за допомогою яких російські олігархи ведуть міжнародні економічні справи є провісником потенційної небезпеки, що виходить від систем управління Путіна, створюючи небезпеку в глобальному масштабі. Вкрай необхідно вжити комплексних заходів для перешкоджання та усунення будь-яких способів обходу діючих обмежень, оскільки ці заходи підривають ефективність усього режиму санкцій і не справляють достатнього тиску на державу-порушницю.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Існують різні оцінки щодо впливу санкцій на загальний стан російської економіки.

З одного боку, очевидно, що санкції не змушують Москву змінити свою поведінку. Крім того, певні макроекономічні показники, такі як безпрецедентне позитивне сальдо зовнішньої торгівлі чи обмінний курс національної валюти, змусили декого стверджувати, що впровадження санкцій виявилось неефективним. Проте спосіб, у який санкції впливають на більші економіки, свідчить про поступове, але невблаганне зниження проблем, які численні експерти вважають неминучими, – сценарій, який, як повідомляється, має місце у випадку країни-агресора.

Численні експерти із Західної півкулі стверджують, що запровадження санкцій, як очікується, матиме тривалі наслідки, які потенційно проявляться у вигляді поступового уповільнення російської економіки. Перспектива, яка характеризується скептицизмом, часто зосереджується на дослідженні того, чи можливо, по суті, викликати значні виклики для значної економіки, яка зосереджена на експорті енергетичних товарів у сучасному середовищі. Вищезазначені суб'єкти мають можливість слугувати джерелами доходу та сприяти комерційним операціям, таким чином функціонуючи як потенційні ринки збуту.

Декілька країн запровадили заходи проти Росії, не лише ті, які запровадили антиросійські санкції. Ефективність економічних і фінансових санкцій залежить від володіння «золотою акцією», якою володіють країни з економікою, що розвивається, такі як Китай, Індія та Туреччина. Ці країни успішно зменшили втрати, понесені через обмежувальні заходи, запроваджені європейськими ринками. Ефективність фінансово-економічних санкцій, ймовірно, залишатиметься низькою, якщо не буде запроваджено «вторинних санкцій», які штрафуватимуть суб'єкти третіх країн, які

здійснюють бізнес-операції з російськими корпораціями. Наразі найвідчутнішим наслідком санкцій, запроваджених проти Росії, є прояв технологічної нерозвиненості нації, яка була ідентифікована як ініціатор. Недостатня технологічна інфраструктура може суттєво скоротити промислові можливості, а також її здатність видобувати природні ресурси. Крім того, запровадження санкцій потенційно може створити значні економічні проблеми.

На підставі наявних даних встановлено, що держава, відповідальна за агресію, зазнала значних збитків, зокрема до 10% капіталу банків і до 40% ринкової капіталізації. Відмежування російських банків від системи SWIFT призвело до помітного скорочення кола фінансових інструментів, що знаходяться в їх розпорядженні.

ВИСНОВКИ

Запровадження санкцій може призвести до непередбачених наслідків. Одним із показових прикладів може бути заподіяння шкоди цивільним особам, які нічого не підозрюють, і загострення їхніх існуючих економічних проблем. Крім того, вони потенційно можуть породжувати взаємні дії та загострювати міждержавну напруженість, потенційно призводячи до ворогуючих відносин. Незважаючи на обмеження, притаманні застосуванню санкцій, уряди наполегливо використовують такі заходи як інструмент для досягнення своїх політичних цілей, підкреслюючи незмінну актуальність теми для їхніх політичних турбот.

Наукове дослідження прагматичної ефективності, пов'язаної з впровадженням санкцій у глобальному політичному ландшафті, дало незаперечні висновки. Ефективність санкцій у політичній сфері демонструє значні відмінності у практичному застосуванні. Деякі випадки продемонстрували варті уваги досягнення в досягненні намічених результатів політики, тоді як інші продемонстрували обмежену ефективність або несприятливі наслідки. Ефективність санкцій залежить від кількох змінних, таких як конкретні атрибути та умови, що розглядаються, здатність країни-одержувача протистояти їм, ступінь міжнародної підтримки, а також розробка та виконання відповідних санкцій.

Важливість, яку приписують запровадженню економічних санкцій, корениться в трансформаційних змінах у відтинках війни та мирного часу. Застосування політики примусу, яке досі було можливим лише під час періодів збройних конфліктів, що призводить до ізоляції людських суспільств від глобальних розв'язок, нині поширилося, щоб охопити ширший спектр обставин. Здійснення торгово-фінансової блокади, яка зазвичай вважається стратегією економічної війни, часто розглядається як превентивний захід проти виникнення збройного конфлікту.

Емпіричні дані міжнародної спільноти свідчать про те, що прагматична ефективність санкцій у сфері політики залежить від різноманітних факторів і підпорядкована різноманітним детермінантам. Запровадження санкцій є потенційно потужним механізмом політичного впливу. Однак важливо, щоб такі заходи супроводжувалися дипломатичними ініціативами, глобальною співпрацею та ретельною оцінкою їх економічних і гуманітарних наслідків. Критерії оцінки, які використовуються для оцінки ефективності санкцій, повинні враховувати тривалу часову перспективу та контекстуальну відмінність, які впливають на цільові цілі відповідної обставини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. A Brief History of Economic Sanctions. *Carter-Ruck*. URL: <https://www.carter-ruck.com/insight/a-brief-history-of-economic-sanctions/> (дата звернення: 14.05.2023).
2. Analysis: EU unity over Russia sanctions falters as Europe's economy wilts. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/markets/europe/eu-unity-over-russia-sanctions-falters-europes-economy-wilts-2022-12-16/> (дата звернення: 15.05.2023).
3. Antonyms, Words with Opposite Definitions. *Linger and Look*. URL: <https://www.lingerandlook.com/Words/Antonyms.htm> (дата звернення: 12.05.2023).
4. Ashouri, Mahan "The Role of transnational Private Actors in Ukraine International Flight 752 Crash in Iran Under Economic Sanctions Pressure" (2021).
5. Belarus Sanctions. *Office of Foreign Assets Control | U.S. Department of the Treasury*. URL: <https://ofac.treasury.gov/sanctions-programs-and-country-information/belarus-sanctions> (дата звернення: 15.05.2023).
6. Biersteker, Thomas J.; Tourinho, Marcos; Eckert, Sue E. Tourinho, Marcos; Eckert, Sue E.; Biersteker, Thomas J. (eds.), "The effectiveness of United Nations targeted sanctions", *Targeted Sanctions: The Impacts and Effectiveness of United Nations Action*, Cambridge University Press, 2016, pp. 220–247.
7. Black H. C. *Black's Law Dictionary* : 6th ed. St. Paul, Minn. : West Pub. Co., 1990. 1667 p.
8. Catholic Encyclopedia: Pragmatic Sanction. *New Advent*. URL: <https://www.newadvent.org/cathen/12333a.htm> (дата звернення: 14.05.2023).

9. Definition of embargo. *Dictionary.com*.
URL: <https://www.dictionary.com/browse/embargo> (дата звернення: 12.05.2023).
10. Delkic M. Ready, Set, Embargo. *The New York Times*.
URL: <https://www.nytimes.com/2018/08/11/insider/embargoes-reporting.html> (дата звернення: 14.05.2023).
11. Deutsche Welle. Iran says arms embargo automatically lifted — DW — 10/18/2020. *dw.com*. URL: <https://www.dw.com/en/iran-says-un-arms-embargo-lifted-allowing-it-to-buy-weapons/a-55313874> (дата звернення: 14.05.2023).
12. Doxey, Margaret. "International sanctions in theory and practice." *Case Western Reserve Journal of International Law* 15 (1983).
13. Drezner, Daniel W. "The United States of Sanctions". *Foreign Affairs*., 2021.
14. Escribà-Folch, Abel, and Joseph Wright. "Dealing with tyranny: International sanctions and the survival of authoritarian rulers." *International studies quarterly* 54.2 (2010): 335–359.
15. Etymology gleanings for September 2013. *OUPblog*.
URL: <https://blog.oup.com/2013/09/simpleton-capsize-kibosh-hobo-bragi-sanction-coleslaw/> (дата звернення: 12.05.2023).
16. EU announces new Russia sanctions with U.S. and others, including SWIFT. *Reuters*.
URL: <https://web.archive.org/web/20220226221858/https://www.reuters.com/world/europe/eu-announces-new-russia-sanctions-with-us-others-including-swift-2022-02-26/> (дата звернення: 15.05.2023).
17. Gerald R. Ford [electronic resource] : 1976-77 (in three books) : containing the public messages, speeches, and statements of the president : Ford, Gerald R., 1913-2006 : Free Download, Borrow, and Streaming : Internet Archive. *Internet Archive*.

- URL: <https://archive.org/details/4732102.1976.002.umich.edu/page/1936/> (дата звернення: 14.05.2023).
18. Giumelli, Francesco (November 2015). “Understanding United Nations targeted sanctions: an empirical analysis”. *International Affairs*. Oxford University Press. 91 (6): 1351–1368.
  19. Griswold, Daniel (2000-11-27). “Going Alone on Economic Sanctions Hurts U.S. More than Foes”. *Cato.org*. Archived from the original on 2011-09-23. Retrieved 2015-03-30.
  20. Haidar, J. I. “Sanctions and Exports Deflection: Evidence from Iran”, 2015.
  21. History Of Sanctions: The Sanction Origin And Fundamentals. *Financial Crime Academy*. URL: <https://financialcrimeacademy.org/history-of-sanctions-the-sanction-origin/> (дата звернення: 14.05.2023).
  22. Hufbauer, Gary C., Jeffrey J. Schott, and Kimberley Ann Elliott. *Economic Sanctions Reconsidered: History and Current Policy* (Washington DC: Peterson Institute for International Economics, 1990)
  23. Interfax-Ukraine. В Україні набув чинності закон, який забороняє доступ російських суден до внутрішніх водних шляхів держави. *Інтерфакс-Україна*. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/789475.html> (дата звернення: 14.05.2023).
  24. Iran Sanctions. *Office of Foreign Assets Control | U.S. Department of the Treasury*. URL: <https://ofac.treasury.gov/sanctions-programs-and-country-information/iran-sanctions> (дата звернення: 15.05.2023).
  25. Iran’s Flourishing Regional Influence. *Science & Diplomacy*. URL: <http://www.sciencediplomacy.org/article/2013/irans-flourishing-regional-influence> (дата звернення: 15.05.2023).
  26. Iraq-Related Sanctions. *Office of Foreign Assets Control | U.S. Department of the Treasury*. URL: <https://ofac.treasury.gov/sanctions-programs-and-country-information/iraq-related-sanctions> (дата звернення: 15.05.2023).

27. Karimi N. UN arms embargoes on Iran expire despite US objections. *AP NEWS*. URL: <https://apnews.com/article/tehran-middle-east-iran-united-nations-united-states-6b6600decc0436b0aa52578fc7bfa374> (дата звернення: 14.05.2023).
28. Neuenkirch, Matthias; Neumeier, Florian (2015-12-01). "The impact of UN and US economic sanctions on GDP growth". *European Journal of Political Economy*. 40: 110–125.
29. North Korea Sanctions. *Office of Foreign Assets Control | U.S. Department of the Treasury*. URL: <https://ofac.treasury.gov/sanctions-programs-and-country-information/north-korea-sanctions> (дата звернення: 15.05.2023).
30. Nossal, Kim Richard. "International sanctions as international punishment." *International Organization* 43.2 (1989): 301–322.
31. Oxford Advanced Learner's Dictionary. *Oxford Learner's Dictionaries*. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/sanction_1 (дата звернення: 11.05.2023).
32. Press Conference, 20 November 1962. *JFK Library*. URL: <http://www.jfklibrary.org/Asset-Viewer/Archives/JFKWHA-144.aspx> (дата звернення: 15.05.2023).
33. Review Embargoes: What are They, and Do They Help?. *Den of Geek*. URL: <https://www.denofgeek.com/culture/review-embargoes-what-are-they-and-do-they-help/> (дата звернення: 14.05.2023).
34. Robin Geiß (2015). Russia's Annexation of Crimea: The Mills of International Law Grind Slowly but They Do Grind. *International Law Studies* (Newport: Stockton Center for the Study of International Law) **91**: 426—449.
35. Sanction Definition & Meaning. *Dictionary.com*. URL: <https://www.dictionary.com/browse/sanction> (дата звернення: 12.05.2023).
36. Sanctions Programs and Country Information. *Office of Foreign Assets Control | U.S. Department of the Treasury*.

- URL: <https://ofac.treasury.gov/sanctions-programs-and-country-information> (дата звернення: 15.05.2023).
37. Sesin C. Cuba's protests rocked the entire island. Here's why people flooded the streets. *NBC News*. URL: <https://www.nbcnews.com/news/latino/cuba-exploded-protests-goes-us-embargo-pandemic-rcna1399> (дата звернення: 15.05.2023).
38. Staff R. New U.S. sanctions target Iran's petrochemical industry. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/article/usa-iran-sanctions/new-u-s-sanctions-target-irans-petrochemical-industry-idUSL2N23E0QL> (дата звернення: 15.05.2023).
39. Syria Sanctions. *Office of Foreign Assets Control | U.S. Department of the Treasury*. URL: <https://ofac.treasury.gov/sanctions-programs-and-country-information/syria-sanctions> (дата звернення: 15.05.2023).
40. Syria-Related Sanctions (Executive Order 13894 of 2019). *Office of Foreign Assets Control | U.S. Department of the Treasury*. URL: <https://ofac.treasury.gov/sanctions-programs-and-country-information/syria-related-sanctions> (дата звернення: 15.05.2023).
41. The Economic Weapon' Review: The Limits of Sanctions, From Abyssinia to Ukraine. *WSJ*. URL: <https://www.wsj.com/articles/the-economic-weapon-book-review-the-limits-of-sanctions-from-abyssinia-to-ukraine-11643302954?mod=djembooks> (дата звернення: 15.05.2023).
42. The History of Economic Sanctions as a Tool of War. *Yale University Press*. URL: <https://yalebooks.yale.edu/2022/02/24/the-history-of-economic-sanctions-as-a-tool-of-war/> (дата звернення: 14.05.2023).
43. The History of Sanctions. *Dissent Magazine*. URL: https://www.dissentmagazine.org/online_articles/the-history-of-sanctions (дата звернення: 14.05.2023).
44. U.S. issues new Cuba sanctions, Biden promises more to come. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/americas/biden-meet-cuban-american->

- [leaders-amid-calls-tougher-action-havana-2021-07-30/](#) (дата звернення: 15.05.2023).
45. U.S. tightens travel rules to Cuba, blacklists many businesses. *chicagotribune.com*.
URL: <https://web.archive.org/web/20190422150935/https://www.chicagotribune.com/lifestyles/travel/ct-us-cuba-travel-restrictions-20171108-story.html> (дата звернення: 15.05.2023).
46. U.S., allies target 'fortress Russia' with new sanctions, including SWIFT ban. *Reuters*. URL: <https://www.reuters.com/world/europe/eu-announces-new-russia-sanctions-with-us-others-including-swift-2022-02-26/> (дата звернення: 15.05.2023).
47. Ukraine-/Russia-related Sanctions. *Office of Foreign Assets Control | U.S. Department of the Treasury*. URL: <https://ofac.treasury.gov/sanctions-programs-and-country-information/ukraine-russia-related-sanctions> (дата звернення: 15.05.2023).
48. Ukrinform. Болгарія закрила порти для всіх російських суден. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3692263-bolgaria-zakrila-porti-dla-vsih-rosijskih-suden.html> (дата звернення: 14.05.2023).
49. Vilhelm Aubert, On Sanctions, in "European Yearbook in Law and Sociology", 1977, 1–19.
50. Wittels J., Prem P. "Russia's Diesel Exports Heading for Record Despite EU Sanctions". *Bloomberg*. URL: <https://www.bloomberg.com/news/articles/2023-03-27/russia-s-diesel-exports-heading-for-record-despite-eu-sanctions> (дата звернення: 15.05.2023).
51. Капітоненко М. Антиросійські санкції: інструмент впливу чи демонстрація безсилля?. *Міжнародний центр перспективних досліджень*.

- URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/images/eu/t_sankcii_a5_ukr_6_.pdf (дата звернення: 14.05.2023).
52. Свобода Р. Байден продовжив заборону російським суднам заходити в порти США. *Радіо Свобода*. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-baiden-rosiiski-sudna-porty-ssha/32370035.html> (дата звернення: 14.05.2023).
53. Седляр Ю. О. Міжнародні санкції у світовій політиці: теорія і практика :: монографія. Миколаїв : ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. – 412 с. URL: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/159/1/Седляр%20Ю.%20О.%20Міжнародні%20санкції%20у%20світовій%20політиці%20теорія%20і%20практика.pdf> (дата звернення: 15.05.2023).
54. Українська правда. Генасамблея ООН підтримала територіальну цілісність України. *Українська правда*. URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/27/7020541/> (дата звернення: 15.05.2023).
55. Як зробити антиросійські санкції ефективнішими / М. Капітоненко та ін. *Міжнародний Центр Перспективних Досліджень*. URL: https://icps.com.ua/assets/uploads/images/files/yak_zrobiti_antiros_ysk_sankc_efektivn_shimi_mcpd_2022.pdf (дата звернення: 15.05.2023).